

Duurzaamheid in openbare aanbestedingen Analyse 2022

(Cijfers 2021)

Nederland moet in 2050 energieneutraal, circulair en klimaatbestendig zijn. Om deze ambities te halen zijn forse transities en investeringen noodzakelijk. Aanbestedende diensten spelen daar een belangrijke en versnellende rol in.

Het Aanbestedingsinstituut ziet in haar analyse van openbare aanbestedingen uit 2021 een forse groei van het aantal duurzame gunningen. Bij de helft van de aanbestedingen van infrawerken wordt (mede) gegund op duurzaamheid. Dat gebeurde in de B&U en bij de infradiensten (groenwerken etc.) bij circa vier op de tien aanbestedingen.

Ondanks de positieve ontwikkelingen speelt duurzaamheid meestal een ondergeschikte rol in de aanbestedingen. Extra impulsen zijn nodig om de innovatiekracht van de marktpartijen beter te benutten en daarmee verder te stimuleren. Dat kan al met eenvoudige stappen die weinig moeite kosten maar wel impact maken.

[Download de flyer 'Meer impact met duurzaam aanbesteden'](#)

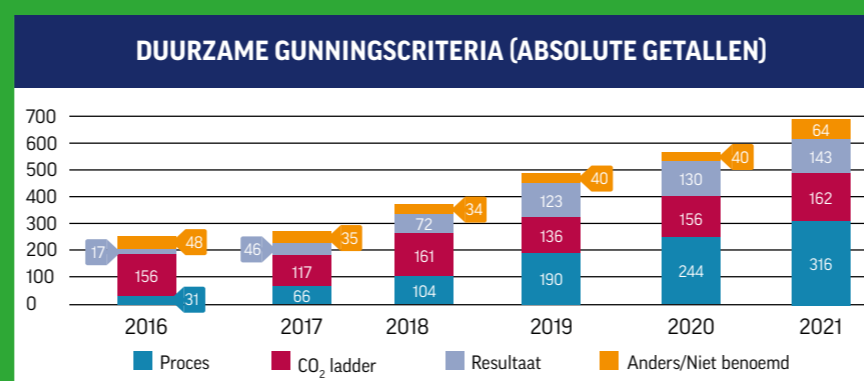
De analyse geeft een algemeen beeld van een breed aanbod van werken en aanpalende diensten. Het kan goed zijn dat dit beeld voor individuele bedrijven of specifieke marktsegmenten anders is.

OPENBARE AANBESTEDINGEN OP TENDERED				
	2021	2020	2019	2018
Infra	966	982	927	852
B&U	337	267	275	300
Totaal	1303	1249	1202	1152

DUURZAME GUNNINGSCRITERIA

Met gunningscriteria beoordelen opdrachtgevers gegadigden bij een aanbesteding. Via de Aanbestedingswet kunnen opdrachtgevers met deze criteria duurzaamheid extra laten meewegen. Door duurzaamheid in een aanbesteding meer te belonen, kunnen bedrijven zich bij een inschrijving meer onderscheiden. Met een duurzaam resultaat, bijvoorbeeld de milieubelasting van de materialen, kunnen bedrijven zich meer onderscheiden dan door te vragen om een certificaat.

GUNNINGSCRITERIA 2021		
	Totaal	%
Infra 2020: 384 (39,1%)	437	45,2%
Infrawerken	253	49,7%
Infradiensten	184	40,2%
B&U 2020: 81 (30,3%)	129	38,3%
Totaal	556	43,4%

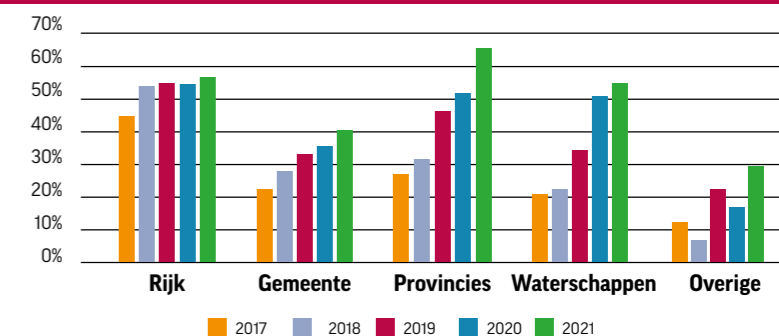

- In 2021 werd 43,4% van de aanbestedingen gegund op duurzaamheid. Dat is beduidend meer dan in 2020 (37,2%) en 2019 (35,2%).
- Opmerkelijk is dat bijna de helft (49,7%) van alle aanbesteedde infrawerken duurzaam werd gegund. In 2020 gebeurde dat bij 41,6% van de aanbestedingen. Positief is ook de groei van duurzame gunningen in de B&U. Deze daalde in 2020 van 35,4% in 2019 naar 30,3%, maar veert in 2021 op naar 38,3%.
- Er is een forse stijging van gunnen op duurzame uitvoering (proces). Van 244 in 2020 tot 316 in 2021. Focus hier lag op lagere emissies van schadelijke gassen. Vaak wordt gevraagd om een plan van aanpak of een opgave van in te zetten duurzaam materieel en voertuigen.
- Het aantal gunningscriteria waarin een duurzaam resultaat werd gevraagd steeg in 2021 wederom licht van 130 keer in 2020 naar 143 in 2021.

DUURZAME GUNNINGSCRITERIA NAAR OPDRACHTGEVER

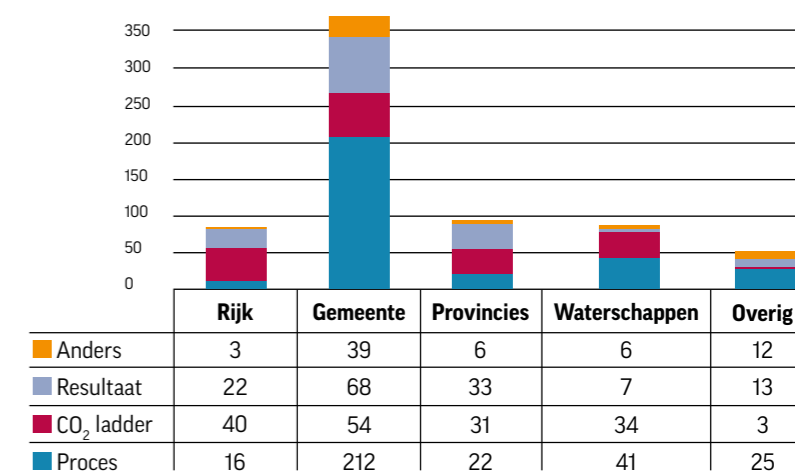
Onderstaande grafiek geeft per opdrachtgever het aandeel aanbestedingen weer met duurzame gunningscriteria.

DUURZAME GUNNINGEN NAAR SOORT OPDRACHTGEVER

De volgende tabel geeft het absolute aantal en de categorie van de toegepaste duurzame gunningscriteria weer. De meeste aanbestedingen vinden plaats in opdracht van gemeenten.

TOTAAL AANTAL DUURZAME GUNNINGSCRITERIA 2021

- Tot dusver waren de Rijksdiensten koploper in het duurzaam gunnen van opdrachten. De provincies hebben in 2021 de koploperspositie overgenomen. 64,3% van de provinciale aanbestedingen werden in 2021 duurzaam gegund. De provincies kozen het vaakst voor gunning op duurzaam resultaat. De Milieu Kosten Indicator (MKI) werd vaak toegepast.
- De Rijksdiensten noteerden in 2020 een lichte daling in duurzame gunningen (54%). In 2021 is de stijgende lijn weer opgepikt (56,4%). De CO₂-Prestatieladder werd veruit het meest gekozen (40 keer).
- De waterschappen gebruikten in 2021 in 56,1% van hun aanbestedingen duurzame gunningscriteria, een stijging ten opzichte van de 50,9% in 2020. Het duurzaam uitvoeren van een project (41 keer) kwam het meest aan bod.
- Ook de gemeenten maakten in 2021 vaker gebruik van duurzame gunningscriteria (40,3%). In 2020 was dat 35,6%. Zij pasten maar liefst 212 keer (+40) een gunningscriterium toe voor het duurzaam uitvoeren van een project.

WEGINGSFACTOR DUURZAME GUNNINGSCRITERIA

Duurzame gunningscriteria hebben meer effect naarmate ze zwaarder wegen bij het vaststellen van de beste prijs-kwaliteitverhouding. Hoe zwaarder de weging, hoe groter de prikkel voor bedrijven om (nog) verder te innoveren.

In 2021 was van 419 duurzame gunningscriteria de wegingsfactor bekend. Bij 147 aanbestedingen werd het gewicht van de gunningscriteria niet openbaar bekend gemaakt. Daarom telt onderstaand overzicht niet op tot het totaal van 566 openbare aanbestedingen waar in 2021 is gegund op duurzaamheid. Onderstaande tabel geeft het overzicht van 2017 t/m 2021.

GUNNINGSCRITERIA / WEGINGSFACTOR					
	2017	2018	2019	2020	2021
Minder dan 15% Minder dan € 100.000	129 (64%)	115 (59%)	135 (44%)	131 (38%)	162 (39%)
15% - 40% € 100.000 - € 500.000	65 (32%)	48 (24%)	120 (40%)	132 (38%)	185 (44%)
Meer dan 40% Meer dan € 500.000	7 (3,5%)	34 (17%)	49 (16%)	85 (24%)	72 (17%)

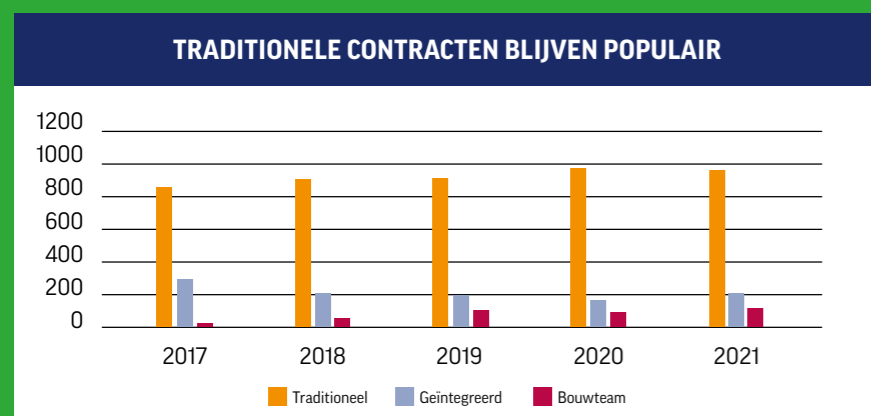
Bij 147 aanbestedingen met een duurzaam gunningscriterium was in 2021 de weging onbekend.

Ten opzichte van 2020 zien we een stijging van maar liefst 40% van het aantal gunningen dat voor 15-40% of € 100.00 tot €500.000 meetelde. Het aantal gunningen met een hoger gewicht aan duurzaamheid daalde daarentegen van 85 in 2020 naar 72 in 2021.

GEÏNTEGREERDE CONTRACTEN EN BOUWTEAMS

Voor verreweg de meeste aanbestedingen worden traditionele contracten voorgelegd. Daarin zijn ontwerpkeuzes en uitgangspunten vastgelegd die de mogelijkheden om duurzame meerwaarde aan te bieden kunnen belemmeren. Het Aanbestedingsinstituut kan niet beoordelen in hoeverre de ontwerpkeuzes duurzaam zijn.

Geïntegreerde contracten en bouwteams bieden ondernemers meer ruimte voor eigen ontwerpkeuzes en, mits voldoende geprioriteerd, meer mogelijkheden om duurzame ambities te realiseren. Het bouwteam won de afgelopen jaren aan populariteit terwijl het aantal geïntegreerde contracten daalde. Aan die daling is een einde gekomen. Het aantal geïntegreerde contracten stijgt in 2021 van 171 in 2020 naar 204. In de B&U was de stijging het grootst: van 47 werken in 2020 naar 75 in 2021. Ook het aantal bouwteamopdrachten trok aan.

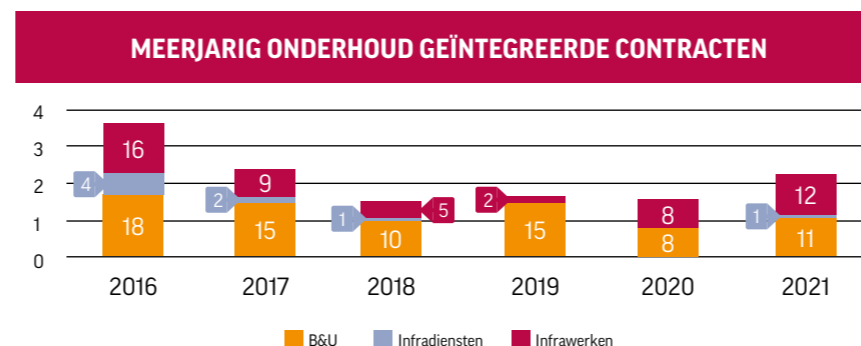

Het **bouwteam** is een contractvorm waar opdrachtgever en opdrachtnemer samen de relevante keuzes maken voor de opzet en uitvoering van het project. Als de samenwerking slaagt leidt dat meestal tot een overeengekomen ontwerp dat aansluitend wordt uitgevoerd. Dit schept een gunstig klimaat voor duurzame oplossingen. Het aantal bouwteams stijgt van 98 in 2020 naar 128 in 2021. Procentueel is de keuze voor bouwteam in 2021 vaker gemaakt bij B&U-werken (18%) dan bij infrawerken (12%).

Geïntegreerde contracten omvatten niet alleen de uitvoering van het werk, maar ook het ontwerp en/of de engineering van de bouwopgave. De opdrachtnemer voert de taken uit aan de hand van een functionele beschrijving. De mate van vrijheid kan heel verschillend zijn, maar is meestal veel ruimer dan bij een traditioneel bestek. Dit biedt ruimte voor duurzame innovaties.

Het toevoegen van een **meerjarige onderhoudsopgave** - waarbij de opdrachtnemer naast het ontwerp en de uitvoering ook lange tijd het onderhoud verzorgt - stimuleert het maken van keuzes die gunstig zijn voor de onderhoudskosten en de levensduur. De opdrachtnemer heeft daar belang bij gezien zijn verantwoordelijkheid het werk vele jaren in stand te houden.

In 2021 was bij slechts 24 opdrachten een meerjarige onderhoudsopgave in een geïntegreerd contract, 8 meer dan het voorafgaande jaar. Dat komt neer op 1,8% van het totaal aantal geregistreerde aanbestedingen en 11,7% van de geïntegreerde contracten. In de B&U werd het vaker (3%) toegepast dan in de Infra (0,8%).

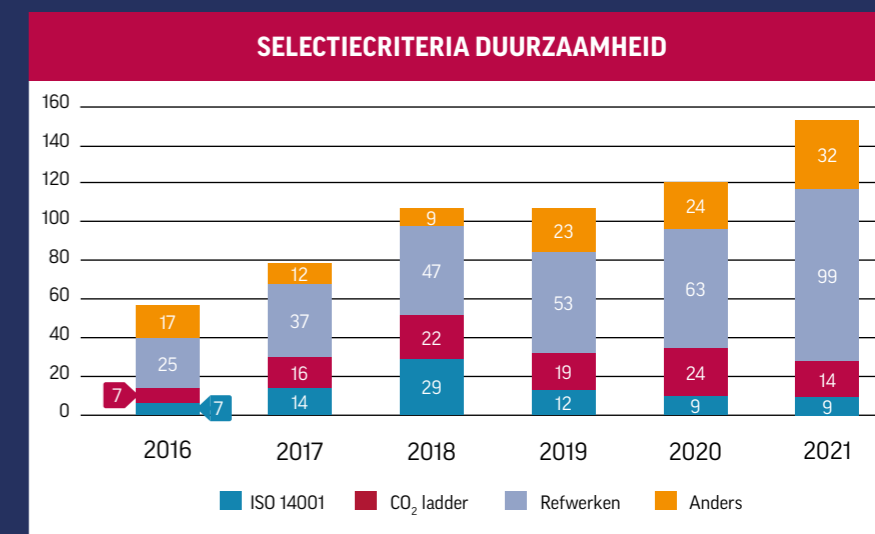

SELECTIECRITERIA DUURZAAMHEID

Selectiecriteria worden toegepast bij niet-openbare procedures. In deze procedures mag iedereen meedoen, maar beperkt de aanbestedende dienst het aantal inschrijvers om de kosten proportioneel te houden. De selectiecriteria zijn bedoeld voor het maken van een objectieve keuze van gegadigde bedrijven. Met alleen een selectie criterium duurzaamheid kunnen bedrijven zich met een duurzame oplossing niet onderscheiden.

SELECTIECRITERIA DUURZAAMHEID 2021		
	Totaal	%
Infra	26	2,7%
B&U	116	34,4%
Totaal	142	10,9%

De vraag naar ervaring in duurzame referentiewerken groeide van 63 keer in 2020 naar 99 in 2021. Er is een kleine stijging van het aantal keren dat om een visie wordt gevraagd. Dit criterium geeft ondernemers de kans zich te onderscheiden, maar roept kosten op die niet passen bij een selectiefase en de wijze van beoordelen is weinig transparant.

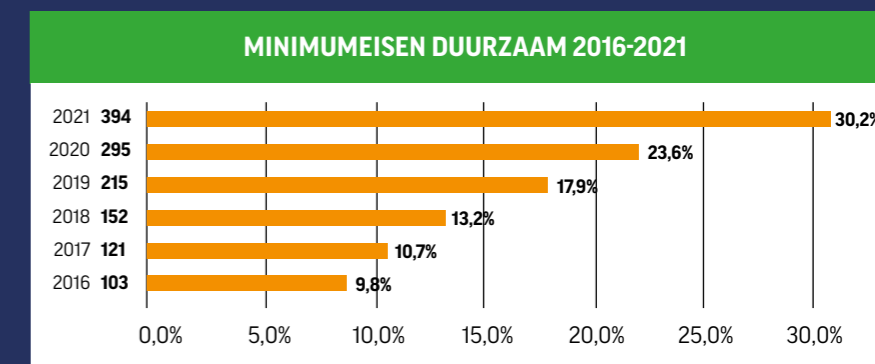

MINIMUMEISEN DUURZAAMHEID

Minimumeisen aan de geschiktheid van een onderneming bepalen wie mag deelnemen aan een openbare aanbesteding en wie niet. Hoewel een direct verband ontbreekt met duurzaamheid in de opdracht, werden het ISO 14001 certificaat (201 keer) en een trede op de CO₂-prestatieladder (160 keer) het meest gevraagd. Een duurzaam referentiewerk werd in 2021 69 keer geëist, een verdubbeling ten opzichte van 2020, waarvan 59 maal bij B&U-opdrachten.

MINIMUMEISEN DUURZAAM 2021		
	Totaal	%
Infra 2020: 230 (23,4%)	292	30,2%
B&U 2020: 65 (24,3%)	102	30,3%
Totaal	394	30,2%

Het aantal en het percentage aanbestedingen met een minimumeis duurzaamheid is in de laatste drie jaren scherp gestegen.

Bij 91 van de 394 aanbestedingen waarin een minimumeis duurzaamheid was gesteld werd in de gunning alleen naar de prijs gekeken. Deze keuze doet afbreuk aan de duurzaamheidsambities omdat het zo goed mogelijk uitvoeren moet plaatsmaken voor de goedkoopste werkwijze.

Hoewel de beheerder van de CO₂-Prestatieladder op haar website waarschuwt dat de ladder niet mag worden toegepast als geschiktheidseis (minimumeis), kiezen steeds meer aanbestedende diensten ervoor om deze toch als minimumeis te hanteren. Dat gebeurde 160 keer in 2021. In 32 van de gevallen werd zelfs de hoogste trede als minimumeis voorgeschreven.